

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Perspektifinden Hanehalkı Tasarruflarının Belirleyicileri: Ülkeler Arası Bir Çalışma

Habibe Günsel Doğrul¹

Öz: Bu çalışma, toplumsal cinsiyet eşitsizliği perspektifinden OECD ülkelerinde hanehalkı tasarruflarının belirleyicilerini 2000-2022 dönemini kapsayan bir panel veri analizi ile incelemektedir. Geleneksel ekonomik belirleyicilerin ötesine geçilerek, kadınların işgücüne katılımını ve gelir düzeyini etkileyen yapısal ve sosyo-demografik faktörler modele entegre edilmiştir. Cinsiyete dayalı ücret farkı ve yükseköğretim görme eşitsizliği gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliği göstergeleri ile tasarruf davranışı arasındaki ilişkiler çok boyutlu olarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, kadınların doğumdaki ortalama yaşının ve genç bağımlılık oranının tasarrufları anlamlı şekilde azalttığını göstermektedir. Ayrıca, eğitimde cinsiyet eşitliğinin artması tasarruf oranlarını desteklerken, kadınların ekonomik güçlenmesinin tüketim eğilimlerini artırarak tasarrufları azaltabileceği yönünde çelişkili sonuçlar elde edilmiştir. Covid-19 pandemi dönemine ilişkin analizler ise, belirsizlik ve kısıtlamalar nedeniyle hanehalkı tasarruflarında belirgin bir artış olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların yalnızca sosyal adalet açısından değil, aynı zamanda makroekonomik sonuçlar bağlamında da kritik önemde olduğunu vurgulamakta; özellikle eğitimde fırsat eşitliğinin, sürdürülebilir tasarruf politikaları açısından stratejik bir kaldıraç işlevi görebileceğini önermektedir.

Anahtar Sözcükler:

Hanehalkı Tasarruf Oranı,
Tasarrufun Belirleyicileri,
Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği,
OECD Ülkeleri

JEL: D14, D15, G51, J16

Geliş : 28 Nisan 2025
Düzeltilme : 27 Mayıs 2025
Kabul : 13 Haziran 2025

Tür : Araştırma

Determinants of Household Savings from a Gender Perspective: A Cross-Country Analysis

Abstract: This study examines the determinants of household savings in OECD countries from a gender inequality perspective, employing a panel data analysis covering the 2000-2022 period. Going beyond traditional economic determinants, the model incorporates structural and socio-demographic factors that influence women's labor force participation and income levels. The relationship between household saving behavior and key indicators of gender inequality - such as the gender wage gap and disparities in higher education attainment - is analyzed in a multidimensional framework. The findings reveal that both the average age of women at childbirth and the youth dependency ratio significantly reduce household savings. Moreover, while increased gender equality in education appears to support higher savings rates, the economic empowerment of women may also lead to greater consumption tendencies, thereby generating conflicting effects on savings behavior. The analysis of the Covid-19 pandemic period indicates a notable increase in household savings, driven by both precautionary motives and reduced consumption opportunities. The study highlights that policies promoting gender equality are critically important not only from the perspective of social justice but also in terms of their broader macroeconomic implications. In particular, advancing equal access to education is proposed as a strategic lever for the development of sustainable household saving policies.

Keywords:

Household
Savings Rate, Determinants
of Savings, Gender Inequality,
OECD Countries

JEL: D14, D15, G51, J16

Received : 28 April 2025
Revised : 27 May 2025
Accepted : 13 June 2025

Type : Research

Cite this article as: Doğrul, H. G. (2025). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği perspektifinden hanehalkı tasarruflarının belirleyicileri: Ülkeler arası bir çalışma. *Business and Economics Research Journal*, 16(3), 261-280. <http://dx.doi.org/10.20409/berj.2025.467>

Copyright: © 2025 by the author(s). This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY-NC) International License.

¹ Assoc., Prof., PhD., Kutahya Dumlupınar University, Kutahya Social Sciences Vocational School, Department of Foreign Trade, Kutahya, Türkiye, hgunseldogrul@dpu.edu.tr

1. Giriş

Ulusal tasarruf miktarı bir ülkenin yatırım büyüklüğünün en önemli belirleyicisidir. Birçok ülke ekonomisinde tasarrufların büyük bir bölümünü gerçekleştiren ekonomik birimlerin hanehalkı olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla yatırımları arttırarak ülkenin üretimini ve insanların refahını yükseltmek temel politika hedefleri arasında yer alıyorsa, hanehalkı tasarruflarının belirleyicilerini bilmek önemlidir.

Literatürde, hane içi ve hane dışı faktörler ile hanehalkı tasarruf oranı arasındaki uzun dönemli ilişkiyi araştıran çok sayıda çalışma yer almaktadır. Ancak hanehalkı tasarruflarını ve kişisel tasarrufları neyin belirlediği sorusu tam olarak cevaplandırılmadığı için tartışmaya açık bir konu olarak kalmaya devam etmektedir. Hanehalkının heterojen yapısı, hanehalkının tasarruflarını etkileyen faktörler hakkında anlamaya varılmasını zorlaştırmaktadır (Beckman vd., 2013). Cinsiyetçi sosyal normlarla yakından ilişkili olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği hane halkının heterojenliğine katkıda bulunabilmektedir. Cinsiyetçi sosyal normlar, bireylerin cinsiyet kimliklerine göre nasıl davranmaları gerektiğine ilişkin kolektif olarak benimsenen beklentiler ve algılanan kurallar olarak tanımlanmaktadır (Burjorjee vd., 2017). Bu kurallar, insanların davranışlarını yönetmeyi amaçlamakta ve belirli bir toplum, kültür veya toplulukta erkek veya kadın olmanın ne anlama geldiğine ilişkin inançları ve değerleri temsil etmektedir (Bill ve Melinda Gates Foundation, 2018; Cookson vd., 2023). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yüksek olduğu ülkelerde hane içinde kadının finansal kararlara katılımı, işgücü piyasasına katılımı ve hane dışı işlerde çalışarak elde edeceği gelir erkeklerle karşılaştırıldığında daha düşük gerçekleşeceği için bu durum hanehalkı gelirini ve dolayısıyla hanehalkı tasarruflarını da etkileyecektir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi ülkelerin yıllar itibarıyla hanehalkı tasarrufları incelendiğinde, iki önemli olgu öne çıkmaktadır. Birincisi, OECD veri tabanına göre, üye ülkelerde hanehalkı tasarruflarının 2000’li yıllardaki istikrarsız görünümüdür. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’nde 2000 yılında tasarruf oranı %4,9 iken 2005 yılında %2,9’a gerilemiş, 2020 yılından sonra ise %10’ların üzerine çıkmıştır. OECD üyesi bazı ülkelerin de 2000’li yıllarda negatif tasarruf oranına sahip oldukları görülmektedir. İkinci önemli olgu da hanehalkı tasarruf oranlarının OECD üyesi ülkeler arasında önemli derecede farklılık göstermesidir. Örneğin 2022 yılında, tasarruf oranı (%19,3) en yüksek ülke İsviçre ile en düşük (-%11,3) tasarruf oranına sahip Yunanistan arasındaki fark oldukça geniştir (OECD, 2024a). Dahası, üye ülkeler arasındaki hanehalkı tasarruf oranları arasındaki bu geniş fark diğer yıllarda da gözlenmektedir. 2000 yılında İsviçre’nin hanehalkı tasarruf oranı %14,6 iken, Letonya’nın tasarruf oranı neredeyse -%9,8’dir (OECD, 2024a).

Hanehalkı tasarruf davranışının belirleyicilerini anlayabilmek için hanehalkı tasarruf davranışı ile potansiyel belirleyicileri arasındaki karmaşık ilişkileri ortaya koyan hem teorik hem de ampirik araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Mevcut literatürde, hanehalkı tasarruflarına etkisi olduğu düşünülen faktörler, hanehalkının sosyo-demografik özelliklerinden, ekonomik çevre ve sosyal norm değişimine kadar uzanan oldukça geniş bir yelpazede sunulmaktadır. Hanehalkının tasarruf davranışına ilişkin geleneksel çalışmaların büyük bir kısmının teorik çerçevesini, yaşam döngüsü modelleri, ihtiyati tasarruf modelleri veya miras modelleri gibi öne çıkan tasarruf modelleri oluşturmaktadır.

Bu çalışma, mevcut diğer çalışmalardan farklı olarak, hanehalkı tasarruflarındaki iki önemli olguyu (tasarruflardaki istikrarsızlık ve ülkeler arasında hanehalkı tasarruflarında gözlenen büyük farklılıklar), toplumsal cinsiyet eşitsizliği perspektifinden incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda ülkelerarası bir çerçevede toplam özel tasarruflar yerine hanehalkının tasarruflarına odaklanılmış, kadınların işgücü piyasasına katılımını ve dolayısıyla gelirini etkileyen, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yakınsaması olabilecek değişkenlerin (cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği ile erkek ve kadın arasındaki yükseköğrenim görme farkı) ve Covid-19 pandemisinin olası etkileri de analize dahil edilerek, hanehalkı tasarruflarının açıklayıcı değişkenler kümesi genişletilmiştir. OECD veri tabanından faydalanılarak 30 ülke için, 2000-2022 yılları arasındaki döneme ait veriler kullanılarak panel veri analizi yapılmıştır. Bulgular önceki çalışmaların bulgularının bazılarını desteklerken bazıları ile de çelişmektedir. Ayrıca bu çalışma politika açısından önemli bir araştırma sorusuna katkıda bulunmaktadır: Ülke hükümetlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak üzere uyguladığı politikalar hanehalkı tasarruflarını dahi etkileyebilir mi?

Bu çalışmanın geri kalan kısmı şu şekilde düzenlenmiştir: İkinci bölümde çalışmanın teorik çerçevesi açıklanmıştır. Mevcut literatürde öne çıkan üç önemli tasarruf teorisi kısaca açıklandıktan sonra toplumsal cinsiyet ile hanehalkı tasarrufu arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Üçüncü bölümde literatürdeki ampirik bulgularla birlikte hanehalkı tasarruflarının hane içi ve hane dışı belirleyicileri tanıtılmıştır. Dördüncü bölümde ise çalışmada kullanılan değişkenler ve yöntem açıklanmıştır. Panel veri analiz sonuçlarının tartışıldığı beşinci bölümden sonra sonuç ve öneriler bölümü yer almaktadır.

2. Teorik Çerçeve

2.1. Tasarruf Davranışını Açıklayan Temel Teoriler

Hanehalkının tasarruf ve tüketim kararlarına yönelik çalışmalar, genellikle üç temel hipotez çerçevesinde ele alınmaktadır: “Yaşam boyu gelir hipotezi”, “ihtiyati tasarruf” ve “miras güdüsüyle tasarruf”. 1950’li yıllarda Modigliani, Ando ve Brumberg tarafından geliştirilen yaşam boyu gelir hipotezine göre, bireylerin yaşam süresi boyunca karşılaştıkları değişken gelir akışları, tasarruflar aracılığıyla dengelenir. Bu yaklaşıma göre bireyler, gelecekteki tüketim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, gelirlerinin yüksek olduğu dönemlerde tasarruf ederek ya da servet biriktirerek, düşük gelirli ya da gelirsiz oldukları dönemlerde bu birikimlerini kullanmak suretiyle tüketim düzeylerini korumaya çalışırlar (Ando ve Modigliani, 1963). Bu çerçevede, tasarrufların özellikle emeklilik gibi gelirden ciddi düşüş yaşanan dönemlere yönelik bir hazırlık olduğu varsayılmaktadır.

Yaşam boyu gelir hipoteziyle yakından bağlantılı bir diğer teori ise M. Friedman’ın (1957) geliştirdiği sürekli gelir hipotezidir. Her iki modelde de bireylerin, bugünkü tüketim ile geleceğe yönelik tasarruf arasında rasyonel bir tercih yaptığı ve ileriye dönük düşündükleri varsayılmaktadır (Swaspeera ve Pandey, 2012). Ancak, yaşam boyu gelir hipotezi mevcut hanehalkı davranışlarını açıklamada yetersiz kalmakta, birçok ampirik bulgu bu hipotez ile örtüşmemektedir (Banks vd., 1998; Mulligan, 2014; Poterba, 1994, 1996). Örneğin Poterba’nın (1994) OECD ülkelerini kapsayan araştırmasında, altı ülkede emeklilik sonrası dönemde dahi bireylerin tasarruflarının pozitif ve görece yüksek seviyelerde kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, bu ülkeler arasında hanehalkı tasarruf oranları bakımından dikkate değer farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Leland’ın (1968) zamanlar arası tasarruf modeline belirsizlik unsurunu dahil etmesiyle gelişen ihtiyati tasarruf hipotezi, uzun süredir yaşam boyu gelir hipotezine bir alternatif olarak değerlendirilmektedir (Magnani, 2017; Menegatti, 2007; Nocetti ve Smith, 2011). Bu hipotez, gelirdeki belirsizlik ile tasarruf düzeyi arasında doğrudan bir ilişki kurmakta ve bireylerin, gelecekte karşılaşılabilecekleri belirsizliklere karşı servetlerini nasıl yönlendirdiklerini analiz etmektedir (Baiardi vd., 2020). Ancak, bu tasarruf güdüsünü harekete geçiren risk faktörlerinin tanımlanmasındaki zorluklar ve servet ölçümündeki belirsizlikler, ihtiyati tasarruf hipotezinin ampirik olarak test edilmesini güçleştirmektedir (Kennichell ve Lusardi, 2004). Hanehalklarının servet birikiminde ihtiyati tasarrufun rolüne dair bulguların önemli ölçüde farklılık gösterdiği görülmektedir (Carroll ve Samwick, 1997; Hubbard vd., 1995; Lusardi, 1997, 1998). Poterba’ya (1996) göre, bu değişkenlik büyük ölçüde ihtiyat güdüsüyle şekillenen tasarruf davranışının, ekonomik koşullar ve sosyal güvenlik ağları gibi refah devletine ilişkin unsurlardaki değişimlere duyarlı olmasından kaynaklanmaktadır.

Tasarruf davranışları literatüründe, karar alma sürecinde etkili olan bir diğer önemli unsur olarak miras güdüsü öne çıkmaktadır. Basit yaşam boyu gelir hipotezi, bireylerin temel tasarruf motivasyonunun tüketimlerini yaşam süreleri boyunca dengelemek olduğunu varsaymaktadır. Ancak, birçok birey vefat ettiğinde, az da olsa bir miktar birikmiş servet bırakabilmektedir. Bu durum, yaşam boyu gelir hipotezinin, bireylerin emeklilik sonrası dönemde beklenenden fazla tasarruf etmelerini açıklamakta yetersiz kaldığını göstermektedir. Dolayısıyla, miras bırakma arzusu, bu dönemdeki tüketim düşüşünün olası bir nedeni olarak değerlendirilmektedir. Kişilerin servetlerini mirasçılara veya hayır kurumlarına bırakmasının, fayda veya memnuniyetlerini artırabileceği düşünülmektedir (Barro, 1974).

Bununla birlikte, miras güdüsünü etkileyen sosyo-ekonomik faktörler konusunda literatürde net bir görüş birliği bulunmamaktadır. Ayrıca, miras güdüsünün tasarruf kararları üzerindeki etkisinin, ihtiyati tasarruf güdüsüyle karşılaştırıldığında ne ölçüde önemli olduğu da yeterince açıklığa kavuşmamıştır (Hunt vd.,

2021). Örneğin, yaşamlarının sonuna yaklaşan bireyler, olası risklere karşı yaptıkları birikimleri, bu riskler gerçekleşmediği takdirde, planlanmamış bir şekilde bir sonraki kuşağa miras olarak bırakabilmektedir (Dyner vd., 2002; Kotlikoff, 1988). Bu durumda, bireylerin ihtiyati amaçla gerçekleştirdikleri tasarruflar, sonuçta rastlantısal miraslara dönüşmektedir. Tıpkı ihtiyati tasarruf modelinde karşılaşılan ölçüm ve tanımlama zorluklarında olduğu gibi, miras güdüsünün de açık bir şekilde ortaya konulamaması, bu motivasyonun tasarruf kararları üzerindeki etkisinin ampirik olarak test edilmesini güçleştirmektedir (De Nardi vd., 2015).

2.2. Toplumsal Cinsiyet ve Hanehalkı Tasarrufları Arasındaki İlişki

Sosyal normlarla ilişkili olan toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasındaki sosyal ve kültürel olarak inşa edilmiş farklılıkları ifade etmektedir. Ataerkil toplumlarda kadın ile erkek arasında eşitsizliğe yol açan cinsiyete dayalı roller bireylerin ekonomik karar alma süreçlerini ve tasarruf davranışlarını etkileyebilir. Tasarrufun belirleyicileri üzerine yapılan çalışmalarda toplumsal cinsiyetin olası etkisini dikkate alan çalışmalar oldukça sınırlıdır (Agunsoye vd., 2022; Bertrand vd., 2015; Carr ve Steele, 2010; Hunt vd., 2021; Ke, 2021; Montag, 2015; Portes vd., 2019; Seguino ve Floro, 2003). Eğer toplumsal cinsiyet hanehalkı düzeyinde tasarruf davranışını etkiliyorsa, toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki değişikliklerin önemli makroekonomik etkileri olabilir.

Ekonomik davranışların ve kararların cinsiyet tarafından nasıl şekillendirildiğini açıklayan teoriler, toplumsal cinsiyet rollerinin bireylerin tasarruf, harcama ve yatırım kararları üzerinde nasıl etkili olduğunu da anlamaya yardımcı olmaktadır. Hanehalkı finans literatüründe, kadınların ve erkeklerin farklı finansal davranışlar sergiledikleri önerilmektedir. Bu davranışsal farklılıklar hane içinde bireylerin tasarruf hedeflerini de etkileyebilir. Risk alma konusunda cinsiyete dayalı farklılıklara odaklanan, kadınların yatırım kararı alırken daha fazla riskten kaçındığını iddia eden, çalışmalar vardır (Charness ve Gneezy 2012; Croson ve Gneezy, 2009; Jianakoplos ve Bernasek, 1998; Neelakantan, 2010). Cinsiyetler arasında risk alma konusundaki bu farklılık yaşam boyu gelir hipotezi kanalıyla hanehalkının tasarruf miktarını etkileyecektir. Çünkü erkekler daha yüksek finansal riskler alarak uzun vadede yatırımcılara ödenen risk primlerinden daha fazla faydalanabileceklerdir (Neelakantan ve Chang, 2010). Cinsiyet temelli yüksek riskten kaçınma, hanehalkı düzeyinde yüksek ihtiyati tasarrufla da bağlantılıdır ve bu tasarruflar da faiz oranı, ekonomik büyüme ve tüketim harcamalarının dağılımına yansıyan makroekonomik etkilere sahiptir (Portes vd., 2019). Aslında bu literatürün temel varsayımı, ekonomik aktörlerin cinsiyet kimlikleriyle uyumlu sosyal normlara göre hareket etmesidir. Toplumsal normlar, erkeklerin finansal planlama, yatırım ve risk alma konularında daha etkin olacağına, kadınların ise bu görevleri daha az üstleneceğine işaret etmektedir (Joseph, 2013). Örneğin, emeklilik planlaması çoğunlukla erkeklerin sorumluluğu olarak görülmektedir (Ke, 2018, 2021; Noone vd., 2010). Erkekler emekliliği mevcut yaşam standartlarına uygun bir yaşam evresi olarak değerlendirirken, kadınlar ise “yaşam seyri” perspektifini benimseyerek gelecekle ilgili kesin varsayımlarda bulunmamaktadırlar (Grace vd., 2010). Buna ek olarak, kadınların hane içi rol dağılımına uygun olarak hanenin kısa vadeli finansal sorunlarıyla ilgilenmeleri (market alışverişi yapmak, faturaları ödemek, günlük bütçe yönetiminden sorumlu olmak vb.) daha çok fiyatlara odaklanmalarına ve daha kötümser enflasyon beklentilerine sahip olmalarına yol açabilir (D’Acunto vd., 2020). Dolayısıyla kötümser enflasyon beklentileri tasarruf hedeflerinde farklılıklara neden olabilir (Agunsoye vd., 2022).

Hanehalkı davranışına ilişkin teorik modellerden, kolektif hanehalkı modeli kullanılarak da toplumsal cinsiyet ve tasarruflar arasındaki ilişki açıklanabilir. Kolektif hanehalkı modeline göre hane içi kaynak bölüşümü bireylerin hane içindeki pazarlık gücüne bağlıdır (Frankenberg ve Thomas, 2003). Bu yaklaşıma göre, toplumsal cinsiyet ile hane içi pazarlık gücü hanedeki harcamaları ve dolayısıyla tasarrufları etkilemek üzere farklı şekillerde etkileşime girebilmektedir. Literatürde hane içi pazarlık gücünü ölçmek üzere daha çok bireylerin ekonomik kaynaklar üzerindeki kontrolüne odaklanılmıştır (Ekiz Gökmen ve Gökova, 2016). Hane içi pazarlık gücü pek çok faktöre bağlı olarak değişebilmektedir. Bireylerin gelir düzeyi (Hoddinott ve Haddad, 1995; Kakwani ve Son, 2006; Phipps ve Burton, 1998; Razzaque ve Ahsanuzzaman, 2009), kadınların hanehalkı ve toplumdaki görece statüleri (Quisumbing, 2003: 22), sosyal normlar ve sosyal algılar (Lundberg ve Pollack, 1993; Agarwal, 1997) hane içi pazarlık gücü üzerinde etkili olabilecek faktörlerden sadece bazılarıdır. Kadınların hane gelirine yaptıkları katkı arttıkça hane kaynaklarının nasıl paylaştırılacağını (tasarruf, harcama,

yatırım kararlarını) etkileyebilme kabiliyetleri yani pazarlık güçlerinin artacağı beklenir (Kakwani ve Son, 2006). Örneğin Kanada için yapılan bir çalışmada, kadınların geliri ve dolayısıyla pazarlık gücü arttığında harcamaların hane içi dağılımının çocukların lehine geliştiği tespit edilmiştir (Phipps ve Burton, 1998). Yine aynı çalışmada erkeklerin geliri ve dolayısıyla pazarlık gücü arttığında böyle bir durumun gözlenmediği anlaşılmıştır. Başka bir çalışmada, kadınların gelirleri iki katına çıktığında (hane içi pazarlık gücü daha yüksek olduğunda), genel hanehalkı tüketimi (çocuklar, gıda vb.) için harcamada bulunmaya eğilimli oldukları tespit edilmiştir (Hoddinott ve Haddad, 1995). Dolayısıyla hanehalkı pazarlık gücü literatüründe yer alan çalışmaların bir bölümünde, kadınların çocukların refahı için daha çok sorumluluk almaya ve yatırım yapmaya istekli olduğu, bu nedenle kadınların görece geliri ve dolayısıyla hane içi karar alma gücünün artması halinde çocuklar için yapılan harcamaların artacağı önerilmektedir. Bu da daha düşük tasarruf seviyesi anlamına gelmektedir.

Diğer taraftan Lundberg ve Ward-Batts (2000) çalışmalarında, kadınların hane içinde eşlerine göre pazarlık gücünü arttıran faktörlerin (ekonomik kaynaklar üzerindeki kontrol, görece yaş, görece eğitim seviyesi, gelire erişim vb.) hanehalkının tasarrufları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu öne sürmektedirler. Hanede kadınlar kocalarına göre daha genç olduğundan, beklenen yaşam süreleri erkeklerden daha fazla olmakta, bu nedenle kocalarından daha fazla tasarruf yapmayı tercih edebilmektedirler (Browning, 2000; Lundberg ve Ward-Batts, 2000). Kadınların ailesine özellikle de çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlamak için gelirlerini yumuşatma (dengelemek) hedefi kadınların gelirleri yani pazarlık güçleri arttıkça daha yüksek oranda tasarruf etmelerine yol açabilir (Seguino ve Floro, 2003). Tüm bu bulgular kadınların ekonomik olarak güçlenmesinin tasarruflar üzerindeki olumlu etkisi ile uyumludur. Dolayısıyla, kadınların hane içi pazarlık güçlerini etkileyen bireysel gelirleri ve hane gelirine katkıları yükseldikçe hanehalkı kaynaklarının harcama ve tasarruf arasında nasıl paylaştırılacağını etkileme kabiliyetleri de artacaktır. Yine kadınların nispi olarak daha iyi bir eğitim ve bilgi seviyesine sahip olması da hane içinde alınan ekonomik kararlar üzerindeki etki derecesini değiştirebilecektir. O halde özel tasarrufları arttırmayı hedefleyen reformların olası etkileri, bu reformların kadınların hane içinde pazarlık gücünü nasıl etkilediğine bağlı olarak değişebilecektir.

Toplumsal cinsiyet ile hanehalkı tasarrufları arasındaki ilişkiyi açıklayacak diğer bir yaklaşım da beşerî sermaye teorisidir. Beşerî sermaye, bireyin sahip olduğu bilgi, beceri ve kazanılmış diğer niteliklerinin değeri olarak tanımlanmaktadır (Shultz, 1971). Bu teoriye göre, kişilerin eğitim ve iş deneyimi yoluyla edindikleri bilgi ve beceri onların iş performansını artırarak daha yüksek kazanç elde etmelerine yol açmaktadır (Becker, 1964). Cinsiyet eşitsizliği, kadınların eğitim, işgücü katılımı ve gelir elde etme olanaklarını sınırlandırarak ekonomik kararları ve tasarruf davranışlarını etkileyebilir. Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde, birçok ülkede kadınların işgücüne katılım oranlarında artış ve cinsiyet temelli ücret farklarında azalma gözlenmektedir. Ancak bu olumlu gelişmelere rağmen kadınlar hâlen erkeklere kıyasla daha düşük gelir ve servet düzeylerine sahip olmaya devam etmektedirler. Bu durum, cinsiyete dayalı mesleki ayrışma ve cinsiyete dayalı işgücü piyasası uygulamaları nedeniyle ortaya çıkan ücret eşitsizliklerinden kaynaklanmaktadır. Genel olarak, literatür erkek ve kadın arasındaki farklı toplumsal cinsiyet rollerinin, ekonomik ve finansal davranışları ile bunların sonuçlarını belirlemede önemli olduğu yönündedir. Erkeklerin genellikle birincil finansal kaynak sağlayıcısı olması, kadınların ise ev işleri ve ücretsiz bakım sorumluluğunu üstlenmesi, kadının kariyerine ara vermesine veya çalışma süresini azaltmasına yol açarak gelirini ve dolayısıyla hanehalkı tasarruflarını etkileyebilmektedir (Blau ve Kahn, 2000, 2017; Kleven vd., 2019). Kadınlar esas olarak bakım sorumluluğunu üstlenince erkekler bu sorumluluktan kurtulmakta ve kariyer gelişimlerine daha fazla zaman ayırabilmektedirler. Bu da erkeklerin daha yüksek kazanç elde etmelerine ve evli hanelerde görece kazanç artışına yol açmaktadır (Chun ve Lee, 2001; Lyons vd., 2008; Schmidt ve Sevak, 2006). Son dönem çalışmalarında, kadınların daha fazla kazansalar dahi, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uyum sağlamaya devam ettikleri ve bunun da iş yaşamında dezavantajlara neden olduğu belirtilmektedir (Correll vd., 2007; MacMunn vd., 2020).

Toplumsal cinsiyet normları, aile içindeki rol dağılımı ve karar alma süreçlerini etkileyerek hanehalkı gelir ve tasarruf kalıplarını şekillendirebilmektedir. Bu durum, kadınların tasarruf eğilimlerinin erkeklerin tasarruf eğilimlerinden farklılaştığını ortaya koymaktadır. Kadınların hem tasarruf yapma eğilimlerini azaltan hem de artıran çelişkili baskılar altında oldukları söylenebilir. Ekonomik kaynakların kontrolü ve gelire

erişimdeki cinsiyete dayalı farklılıklar, hane içi güç dinamiklerini değiştirerek tasarruf kararlarına etki edebilmektedir. Eğer toplumsal cinsiyet normları bireylerin finansal tutum ve tasarruf hedeflerini belirlemede önemli bir rol oynuyorsa, bu normların yeniden değerlendirilmesi uzun vadeli ekonomi politikalarının ve yapisal reformların öncelikli hedefi haline gelebilir.

3. Literatür

Bu bölümde, hanehalkı tasarruflarının hane içi ve hane dışı belirleyicilerine ilişkin literatüre yer verilmektedir. Hanehalklarının tasarruf kararlarını inceleyen çalışmalar, tasarruf eğilimini etkileyen çeşitli faktörleri ortaya koymaktadır. İlgili literatürün uluslararası karşılaştırmalı analizlerinde makro verilere yer verilirken, ulusal düzeyde gerçekleştirilen analizlerde hanehalkı bütçe anketlerinden elde edilen mikro veriler kullanılmaktadır. Yaygın olarak kullanılan belirleyicilerin bazıları hanehalkı reisinin yaşı, hane reisinin cinsiyeti, medeni durumu, hanehalkı geliri, eğitim, istihdam durumu, hanedeki çocukların ve/veya bakmakla yükümlü olunan yaşlı kişilerin varlığı, ödenmemiş krediler, konut kredileri, yasal tasarruf zorunluluğu, reel faiz oranı gibi unsurlardır.

Hane içi faktörler arasında yer alan hane reisinin yaşı ve çocuk sayısı yaşam boyu gelir hipotezinin standart ampirik tahmininde kullanılmaktadır. Yaşın, hanehalkı tasarrufu üzerinde azalan oranda önemli bir etkisi olması beklenirken (Ameriks ve Zeldes, 2004; Beckmann vd., 2013; Swasdpeera ve Pandey, 2012), genç bağımlılık oranının tasarruf üzerindeki etkisi net değildir (Athukorala ve Tsai, 2003; Joo ve Grable, 2000; Swasdpeera ve Pandey, 2012). Hanelerdeki çocuk sayısı tasarruflarda hem azalmaya hem de artışa yol açabilir. Bir yandan, çocuk sahibi olmak ebeveynleri, çocuklarının eğitimi ve gelecekteki rahat yaşamları gibi ihtiyaçlarını finanse edebilmek için daha fazla tasarruf yapmaya teşvik edebilir. Öte yandan, hanehalkı büyüklüğünün fazla olması, harcamaları da arttıracak için ebeveynleri tasarruflarını azaltmaya itebilir (Abdelkhalek vd., 2010; Çebi-Karaaslan vd., 2022; Denizler vd., 2002; Liberda, 1999; Şengür ve Taban, 2016). Türkiye'deki hanehalkı tasarruflarını konu alan bir çalışmada, hanehalkı reisinin yaşının hanehalkı tasarrufu üzerindeki etkisi incelendiğinde, 35-64 yaş grubunda tasarruf olasılığının azaldığı, 65 yaş ve üzeri grubun ise en yüksek tasarruf eğilimine sahip olduğu belirlenmiştir (Çebi-Karaaslan vd., 2022). Benzer sonuçlar Denizler vd.'nin (2002) çalışmasında da sunulmaktadır. Bu durum, 65 yaş üzeri grubun harcamalarının azalmasına bağlı olarak gelirlerinin daha büyük bir kısmını tasarrufa ayırabilmesi ve akrabalara miras bırakma eğiliminin etkisiyle açıklanmaktadır. Tasarruf üzerine yapılan diğer çalışmaların ise yaşam döngüsü hipotezini desteklediği gözlenmektedir (Beckmann vd., 2013; Liberda, 1999; Şenol, 2018). Yaşam döngüsü hipotezi, bireylerin yaşlılık dönemlerindeki harcamalarını yaşam standartlarını muhafaza ederek gerçekleştirebilmelerine dayanmaktadır. Bu hipotez yaş ile tasarruf arasındaki ilişkinin bir kambur (humpbacked) şeklinde olduğunu; orta yaş grubunun pozitif tasarruf yaptığı, emeklilerin ise negatif tasarruf eğiliminde olduğu görüşünü savunmaktadır (Modigliani, 2005). Hanehalkı gelirin hanehalkı tasarrufları üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Joo ve Grable, 2000; Hamarat ve Özen, 2015; Harris vd., 2002; Ozcan vd., 2003; Poterba ve Wise, 1996; Şengür ve Taban, 2016). Hane reisinin cinsiyetinin hanehalkı tasarruf oranı ya da tasarruf miktarı üzerindeki önemli derece etkili olmadığı anlaşılmaktadır (Beckmann vd., 2013; Swasdpeera ve Pandey, 2012). Çebi-Karaaslan vd.'nin (2022) Türkiye'deki hanehalkının tasarruf davranışlarını inceledikleri çalışmalarında, kadın hanehalkı reisine sahip hanelerin tasarruf yapma olasılığının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmadan farklı olarak, başka bir çalışmada en yüksek gelir grubundaki kadınlar hariç, diğer gelir grubundaki kadınların erkeklerden daha fazla tasarruf yaptığı belirlenmiştir (Abdelkhalek vd., 2010). Bulgaristan, Macaristan ve Polonya'da hanelerin tasarruf kararlarının incelendiği bir başka çalışmada ise, kadın hanehalkı reisine sahip hanelerin daha fazla tasarruf yaptığı ortaya konmuştur (Denizler vd., 2002). Üniversite mezuniyetinin ya da yüksek öğrenimin ise özel tasarruflar üzerinde pozitif yönde etkili olduğu anlaşılmaktadır (Ayvaz-Kızılgöl ve İpek, 2019; Beckmann vd., 2013; Çebi-Karaaslan vd., 2022; Hunt vd., 2021; Joo ve Grable, 2000; Poterba ve Wise, 1996; Swasdpeera ve Pandey, 2012; Şengür ve Taban, 2016; Zengin vd., 2018). Ceritoğlu ve Eren (2014) Türkiye özelinde gerçekleştirdikleri çalışmada, nüfus yapısındaki değişimlerin, üniversite mezuniyet oranlarının artışının ve işgücüne katılım oranlarındaki yükselişin hanehalkı tasarruf oranları üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. 2010-2050 dönemi için yapılan projeksiyonlara göre, bu üç unsurun toplamda tasarruf oranlarını artıracak, bu artışın en önemli kısmının üniversite mezuniyet oranındaki yükselişten kaynaklanacağı öngörülmektedir.

Literatürde sıklıkla hanehalkı tasarruflarını belirleyen dışsal faktörler olarak incelenen faktörler ise; reel faiz oranı, zorunlu tasarruf uygulamaları, kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıladaki büyüme, işsizlik oranı gibi faktörlerdir. Reel faiz oranı ihtiyati tasarruf güdüsü hipotezinin ilgi alanına giren bir değişkendir ve literatürde özel tasarruflar üzerindeki etkisi net değildir. Reel faiz oranının hanehalkı tasarrufları üzerindeki olumlu etkisine ilişkin kanıtlar sunan çalışmalar (Athukorala ve Sen, 2004; Masson vd., 1998; Ouliaris ve Rochon, 2018; Pootrakool vd., 2005) olduğu gibi, etkisinin belirsiz olduğunu ortaya koyan çalışmalar da (Fredriksson ve Staal, 2021; Kim, 2010) mevcuttur. Sosyal güvenlik programı gibi zorunlu tasarruf uygulamalarının hanehalkı tasarrufları üzerindeki etkisi son yıllarda dikkat çekmiş olsa da etkisinin ne yönde olduğuna ilişkin bulgular oldukça sınırlı ve karmaşıktır. Literatürde hanehalkı tasarrufları üzerinde negatif etkisi olduğuna yönelik kanıtlar sunan çalışmalar olduğu gibi negatif etkisini reddeden çalışmalar da bulunmaktadır (Feldstein, 1980; Fredriksson ve Staal, 2021; Harrigan, 1996; Kim, 2010; Koskela ve Viren, 1983; Poterba, 1996).

Kamu sağlık harcamalarını hanehalkı tasarruf oranını etkileyen bir başka dışsal faktör olarak ele alan çalışmalar da mevcuttur (Chen vd., 2019; Gokhale vd., 1996). Kamu sağlık harcamaları genellikle sağlık sigortası, sağlık hizmetlerine erişim ve bakım gibi alanlarda toplumun güvence altına alınması anlamına gelmektedir. Sağlık harcamalarının devlet tarafından karşılanması, bireylerin sağlık hizmetlerine yönelik harcama yapma zorunluluğunu azaltmaktadır. Bu da hanehalkının gelecekteki sağlık harcamaları için daha az birikim yapmalarını gerektirebilmektedir. Yani, kamu sağlık harcamaları tüketimin dengelenmesi için ihtiyati tasarruf ihtiyacını azaltmaktadır. Bu bir dışlama etkisidir, bu nedenle tasarruflar üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olması beklenmektedir (Staal, 2023).

4. Veri Seti ve Yöntem

Bu çalışmanın temel amacı, OECD ülkelerinde hanehalkı tasarruflarına ilişkin iki belirgin olgu - zaman içinde gözlenen istikrarsızlık ve ülkeler arası önemli farklılıklar - üzerinden toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin rolünü incelemektir. Kadınların işgücü piyasasındaki konumunu ve dolayısıyla gelir düzeyini etkileyen, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azalmasına işaret edebilecek bazı değişkenler de modele dahil edilerek tasarruf davranışlarını açıklayan değişken seti genişletilmiştir. Veri setinde homojenliği ve karşılaştırılabilirliği sağlamak adına yalnızca OECD ülkeleri ve bu kuruma ait veri tabanı kullanılmıştır. Analiz, veri mevcudiyetine bağlı olarak 2000–2022 dönemini kapsayan 30 OECD ülkesi ile sınırlı tutulmuştur. OECD veri tabanında cinsiyete dayalı ücret farkı verileri yalnızca 2000 sonrasına ait olduğu için bu tarih aralığı dikkate alınmıştır. Türkiye, İzlanda, İsrail ve Slovenya'nın hanehalkı tasarruf verileri bulunmadığından; Kosta Rika ve Kolombiya'nın hanehalkı harcanabilir gelir ve hanehalkı borcu verileri yetersiz olduğundan; Yeni Zelanda ve Şili ise cinsiyet temelli yükseköğretim verilerindeki eksiklik nedeniyle analiz dışı bırakılmıştır. Çalışmada yer alan ülkelerin ayrıntılı listesi Ek Tablo 1A'da sunulmaktadır.

Bağımlı ve açıklayıcı değişkenler ile tanımları Tablo 1'de raporlanmıştır. Açıklayıcı değişkenler olarak kadınların beşerî sermaye değerini ve dolayısıyla kadınların erkeklere kıyasla istihdam fırsatlarını ve gelirini etkileyen sosyo-ekonomik ve demografik koşulların çeşitli ölçümleri kullanılırken, hanehalkı tasarruf oranını etkileyen diğer ekonomik değişkenlere ve Covid-19 pandemi kukla değişkenine de yer verilmiştir.

Hanehalkı tasarruf modelinde birim ve zaman etkilerinin varlığını (iki yönlü modelin geçerliliğini) sınamak için F testi uygulanmıştır. Bu test sonucunda birim ve zaman etkilerinin olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Hausman testi uygulanmış ve sabit etkiler ile tesadüfi etkiler tahmincileri arasında anlamlı fark bulunduğu görülmüştür. Bu nedenle temel analiz yöntemi olarak, ülke ve yıl sabit etkilerini kontrol eden sabit etkili panel veri regresyon modeli tercih edilmiştir. Çalışmada iki farklı sabit etkiler modeli tahmin edilmiştir. İlk modelde, hem ülkeler arası gözlemlenemeyen sabit heterojenlik hem de yıla özgü zamansal şoklar kontrol altına alınarak, ülke ve yıl sabit etkileri dahil edilmiştir. Alternatif modelde ise, özellikle 2020 yılı itibarıyla küresel düzeyde yaşanan COVID-19 pandemisinin hanehalkı tasarrufları üzerinde yol açtığı yapısal değişimleri yansıtmak amacıyla, pandemi dönemine ait bir kukla değişken (2020 ve sonrası = 1, önceki yıllar = 0) kullanılmıştır. Bu yaklaşım, pandemi sonrası yıllara özgü etkileri doğrudan modelde temsil etmeyi ve toplumsal cinsiyet eşitliği değişkenlerinin etkilerini zamanla örtüşen büyük ölçekli şoklardan izole etmeyi amaçlamaktadır. Regresyon analizi için kullanılan veriler dengesiz panel verilerdir. Verilere ilişkin tanımlayıcı

istatistiklerin sunulduğu Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere, gözlem sayısı değişkenler arasında değişkenlik göstermektedir. Ele alınan OECD ülkeleri sosyo-ekonomik ve demografik değişkenlerde olduğu gibi kültürel değerler itibarıyla da farklılıklar sergilemektedir.

İlgilenilen bağımlı değişken hanehalkı tasarruf oranıdır (HHS), net hanehalkı harcanabilir gelirine oranla yapılan toplam net tasarrufu ifade eder. Bu oran, hanehalklarının mevcut gelirlerinden ne kadar tasarruf ettiğini göstermektedir. Açıklayıcı değişkenlerden genç (çocuk) bağımlılık oranı (YDPR), 0-14 yaş aralığındaki nüfusun faal nüfus olan 15-64 yaş aralığındaki nüfusa oranını ifade etmektedir. Her ne kadar bu değişken hanehalkı düzeyinde değil de ülke ortalaması düzeyinde tanımlanmış olsa da çocukların varlığının hanehalkı tasarrufları üzerindeki etkisini birden fazla yolla açıklaması beklenmektedir. İlki, ekonomik açıdan bağımlı olan çocukların varlığı hanehalkı harcamalarını arttırarak, hanehalkı tasarruflarını azaltacaktır. İkincisi ise kadınların istihdam olasılığı bakmakla yükümlü oldukları çocukların varlığı yüzünden olumsuz yönde etkileneceği için kadınların gelirini sınırlandıracaktır. Düşük hane geliri düşük tasarruflar ile ilişkilendirilebileceği için yüksek çocuk (genç) bağımlılık oranı hanehalkının tasarruflarını azaltabilir.

Doğurganlıkla ilişkili bir gösterge olan kadının doğum sırasındaki ortalama yaşı da (WAB) modelde incelenmiştir. Doğum yapan kadınların ortalama yaşını yansıtan bu değişkenin, hanehalkı geliri ve dolayısıyla hanehalkı tasarruflarıyla negatif yönlü bir ilişkiye sahip olması beklenmektedir. Negatif yönlü ilişkinin gerekçesi, ileri yaşlarda doğum yapan kadınların kariyerlerinde kesintilerle karşılaşma olasılığının artmasıdır. Bu tür kesintiler, kadınların beşerî sermayesini olumsuz etkileyerek gelirlerini sınırlayabilir ve dolayısıyla hane gelirini düşürüp, düşük tasarruf seviyelerine yol açabilir.

Doğumda beklenen yaşam süresi değişkeninin (LIFEXP) hanehalkı tasarrufları üzerinde pozitif bir etkiye sahip olması beklenmektedir. Yaşam boyu gelir hipotezinin öngördüğü üzere, tüketimi daha uzun bir yaşam süresine yaymak için gelirin daha büyük bir kısmının tasarruf edilmesi gerekmektedir. Hunt vd.’nin (2021) çalışması referans alınarak, hanehalkı tasarruf modelinde hanehalkı büyüklüğüne göre uygulanan kişisel gelir vergisi oranı da (IT) açıklayıcı değişken olarak yer almaktadır. Bu değişken, eşlerden sadece birinin çalışması durumunda, çocuksuz haneler ile iki çocuklu hanelerden alınan kişisel gelir vergisi oranı arasındaki fark olarak elde edilmiştir. Hane halkı büyüklüğüne göre ortalama kişisel gelir vergisi farkı değişkeninin hanehalkı tasarruflarını olumsuz yönde etkilemesi beklenmektedir. Böylesi bir beklentinin arkasında yatan ekonomik gerekçe, çocuklu ailelerden daha az vergi alınması yönündeki mali politikaların aileleri daha fazla sayıda çocuğa sahip olma yönünde teşvik edeceğidir. Hanehalkı çocuk sayısının artması beraberinde hane içi harcamaların artması ve kadının işgücü piyasasına katılımının olumsuz yönde etkilenmesi demektir. Bu durumda ortalama gelir vergisi farkı arttıkça hanehalkı tasarruflarının azalmasını beklemek yanlış olmayacaktır.

Literatürde yükseköğretim, yüksek gelirin ve dolayısıyla yüksek tasarrufun önemli bir göstergesidir. Bu çalışmada hanehalkı gelirinin yükseköğretim kanalıyla hanehalkı tasarrufları üzerindeki etkisini incelemek üzere “UNIVGAP” değişkeni kullanılmıştır. Bu değişken 25-64 yaş aralığındaki erkek ve kadın nüfus arasındaki yükseköğretim görme farkına işaret etmektedir. Cinsiyete dayalı yükseköğretim görme farkı ile hanehalkı tasarrufları arasında negatif yönde bir ilişki olması beklenmektedir. Erkek ve kadın arasındaki yükseköğretim görme farkı küçüldükçe hanehalkı gelir yükselecek, yüksek gelir de yüksek tasarrufa yol açacaktır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir göstergesi olarak erkek ve kadın arasındaki kazanç farkları da (WGAP) modelde kontrol edilmiştir. Erkek ve kadın arasındaki ücret farkı ile hanehalkı tasarruf oranı arasında negatif yönlü bir ilişki olması beklenmektedir. OECD veri tabanında cinsiyete dayalı ücret farkı, erkek ve kadın arasındaki medyan kazanç farkı olarak tanımlanmıştır, bu fark erkeklerin medyan kazançlarının yüzdesi olarak ölçülmektedir. Bu farkın yüksek olması, kadınların işgücü piyasasındaki gelir düzeyinin sistematik biçimde düşük kalmasına işaret etmektedir. Gelirin hanehalkı düzeyindeki toplam tasarruf kapasitesinin temel belirleyicilerinden biri olduğu dikkate alındığında, kadınların elde ettiği düşük gelirler, hanehalkının harcanabilir gelirini ve dolayısıyla tasarruf edilebilir kısmını azaltmaktadır. Ayrıca, ücret farkı kadınların ekonomik bağımsızlığına, tasarruf kararlarına katılımına ve uzun vadeli mali planlama yapabilme olanaklarına da kısıt getirir. Bu çerçevede, cinsiyetler arası ücret farkının azalması, kadınların gelir düzeyinde artış sağlayarak hanehalkı düzeyinde toplam tasarruf oranlarını artırabilecek önemli bir eşitlik mekanizması olarak

değerlendirilmektedir. Bu nedenle, analizde cinsiyete dayalı ücret farkı (WGAP) değişkeni ile hanehalkı tasarruf oranı arasında negatif yönlü bir ilişki beklenmektedir.

Tablo 1. Değişkenlerin Tanımları ve Kaynakları

Değişken	Tanımı	Veri Kaynağı
HHS	Hanehalkı tasarruf oranı (Toplam net tasarrufların hanehalkı net harcanabilir gelirine oranı olarak tanımlanmaktadır)	OECD (2024a)
WGAP	Cinsiyete dayalı ücret farkı	OECD (2024b)
UNIVGAP	Erkek ve kadın arasındaki yükseköğretim görme farkı	OECD (2024c)
YDPR	Genç (çocuk) bağımlılık oranı (0-14 yaş aralığındaki nüfusun 15-64 yaş aralığındaki nüfusa oranı)	OECD (2024d)
WAB	Kadının doğumdaki ortalama yaşı	OECD (2024e)
LIFEXP	Yaşam beklentisi	OECD (2024f)
UR	İşsizlik oranı (toplam işgücünün yüzdesi olarak)	OECD (2024g)
IT	Çocuksuz aileler ile çocuklu ailelere uygulanan gelir vergisi oranı arasındaki fark (eşlerden sadece birinin gelir elde etmesi durumunda)	OECD (2024h)
HHI	Hanehalkı harcanabilir gelirindeki (Kişi başına düşen, ABD doları) yıllık artış oranı	OECD (2024i)
HHD	Hanehalkı borçlarının net harcanabilir gelire oranı	OECD (2024j)
PANDEMİ	Pandemi sonrası dönem göstergesi. Kukla değişkendir; 2000 yılı ve sonrası dönem için 1, önceki yıllar için 0 olarak kodlanmıştır.	

İşsizlik oranı değişkeni (UR) gelir belirsizliğini temsil etmektedir ve sürekli gelir hipotezinin öngördüğü üzere tasarruf oranı üzerinde pozitif bir etkiye sahip olması beklenmektedir (Fredriksson ve Staal, 2022; Koskela ve Viren, 1983; Staal, 2023). İşsizlik oranı bir ülkenin çalışma çağına gelmiş nüfusu içinde işsiz olanların payını temsil etmektedir. İşsizlik oranı toplam işgücünün yüzdesi olarak ifade edilir.

Hanehalkı tasarruflarının ihtiyati tasarruf güdüsü ile ilgili iki potansiyel belirleyicisi daha ele alınmaktadır: hanehalkı borcu ve hanehalkı harcanabilir gelirindeki artış oranı. OECD veri tabanında hanehalkı borçları, hanehalkının faiz ve anapara ödemesi gerektiren tüm yükümlülükleri olarak tanımlanmakta ve net hanehalkı gelirinin yüzdesi olarak ölçülmektedir. Hanehalkı harcanabilir geliri ise kişi başına ve Amerikan doları cinsinden ölçülmüştür. Hanehalkı gelirindeki artış oranının hanehalkı tasarruf oranı ile pozitif, hanehalkı borcunun ise hanehalkı tasarrufu ile negatif yönde ilişkili olması beklenmektedir.

Covid-19 pandemisinin ekonomik ve sosyal etkileri, birçok makroekonomik göstergede ani ve belirgin değişimlere yol açmıştır. Bu nedenle, analizde pandemi döneminin hanehalkı tasarruf oranı üzerindeki etkisini izole edebilmek amacıyla 2020 ve sonrası yılları temsil eden bir kukla değişken (pandemic) yer verilmiştir. Bu değişken, pandeminin modelde yer alan diğer açıklayıcı değişkenler üzerindeki etkilerini maskelememesi ve zamanla örtüşen şokların etkisini kontrol edebilmek amacıyla modele dahil edilmiştir. Böylece, pandemi sonrası döneme özgü yapısal değişimlerin tasarruf davranışları üzerindeki etkisi daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilmiştir. Covid-19'un iki kanaldan hanehalkı tasarrufları arttırması beklenmektedir. İlki karantinalar, kapanmalar, seyahat ve tüketim kısıtlamaları nedeniyle harcamaların gerileyerek zorunlu tasarrufları geçici olarak arttırması. İkincisi ise ekonomik belirsizlik, işsizlik korkusu ve gelir kaybı gibi ihtiyati beklentilerle hanelerin gönüllü olarak daha fazla tasarruf etmeleri beklenmektedir (Borowski ve Jaworski, 2023; Zhang vd., 2022; Zhang vd., 2023).

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.
HHS	664	5,085	5,896	-17,245	22,045
WGAP	505	15,468	8,004	0,384	41,654
UNIVGAP	671	-3,517	7,200	-22,699	19,493
LIFEXP	687	79,328	3,098	70,2	84,6
YDPR	690	38,080	8,033	23,845	88,776
WAB	660	29,965	1,380	26,486	33,36
UR	680	7,591	4,193	1,9	27,825
IT	690	2,623	3,188	-3,481	12,302
HHI	685	4,357	3,714	-12,616	18,479
HHD	678	121,196	65,845	3.173	313,976

Kaynak: OECD (2024a, 2024b, 2024c, 2024d, 2024e, 2024f, 2024g, 2024h, 2024i, 2024j) veri tabanındaki veriler kullanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tasarrufların çok sayıda belirleyicisi olduğu, ekonomik değişkenler kadar demografik değişkenlerin de tasarrufları etkileyebileceği ampirik çalışmalarla gösterilmiştir. Bu çalışmada yukarıda da belirtildiği üzere kadın işgücünü ya da beşerî sermayesini açıklayan ve dolayısıyla hane geliri üzerinden tasarrufu etkileyebileceğini düşünülen sosyo-ekonomik faktörlere odaklanılmıştır. Bu amaçla sabit etkiler varsayımı altında panel veri analizi uygulanmıştır. Zaman etkilerinin de birim etkiler ile modele dahil edildiği iki yönlü panel veri modeli sabit etkiler varsayımıyla aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \beta X_{it} + u_{it}$$

$$i=1,...,N; t=1,...,T$$

(1)

$$Y_{it} = \alpha + \beta X_{it} + \mu_i + \lambda_t + u_{it}$$

Burada Y_{it} bağımlı değişken olan hanehalkı tasarruf oranını ifade ederken; X_{it} hanehalkı tasarruf oranı üzerinde etkili olan bağımsız değişkenleri göstermektedir. μ_i ve λ_t sırasıyla gözlenemeyen birim ve zaman etkileridir. Gözlenemeyen etkiler; “gözlenemeyen bileşen”, “gözlenemeyen heterojenlik”, “latent (örtük, gizli) değişkenler” ya da “birim ve zaman etkileri” olarak da adlandırılmaktadır. Bu model hem birimlere hem de zamana göre birim ve/veya zaman etkilerini içerdiği için, “iki yönlü model”dir (Yerdelen Tatoğlu, 2021: 52). α , sabit parametredir; u_{it} , hata terimidir.

5. Bulgular ve Tartışma

Hanehalkı tasarruf modelinde zaman etkilerini kontrol etmek için iki farklı yaklaşım kullanılmıştır. İlk yaklaşımda zaman etkisi modele dahil edilerek sabit etkili panel regresyon analizi sonuçları elde edilmiştir. Daha sonra modele yalnızca pandemi sonrası yılları temsil eden pandemi kukla değişkeni eklenerek modelde ne kadar ek açıklayıcılık sağladığı sınanmıştır. Aşağıda yer alan (2) no’lu modelin parametreleri sabit etkiler panel regresyon analiz yöntemiyle tahmin edilmiştir ve sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur. Ülkeye özgü sabit etkilerin yanı sıra, modele yıl sabit etkileri de dahil edilmiştir. Analiz, birim içi (within) varyasyonu kullanarak tahmin yapılmasını ve gözlemlenemeyen sabit etkilerin özelliklerinden arındırılmış ilişki katsayılarının elde edilmesini sağlamaktadır. Tahmin sonuçları Tablo 4’te raporlanan (3) no’lu modelin parametreleri de sabit etkiler panel regresyonu ile tahmin edilmiştir. Pandeminin etkisini izole etmek için 2020 yılı ve sonrası dönemleri temsil eden bir kukla (dummy) değişken modele dahil edilmiştir. “PANDEMİ” kukla değişkeni dışındaki bağımsız değişkenler her iki model spesifikasyonunda aynıdır. Ayrıca her iki model için tahminler heteroskedasite ve otokorelasyon sorunlarını gidermek amacıyla ülke düzeyinde kümelenmiş standart hatalarla tekrarlanmış ve sonuçları Tablo 3 ve Tablo 4’te sunulmuştur. Kümelenmiş standart hatalar ile yapılan analizlerde hayat beklentisi (LIFEXP) ve işsizlik oranı (UR) değişkenlerinin anlamlılıkları ortadan kalkmış, diğer değişkenlerin etkilerinde önemli bir farklılık gözlenmemiştir.

Hanehalkı tasarruf modelinin iki spesifikasyonu aşağıdaki gibidir:

$$HHS_{it} = \alpha + \beta_1 WGAP_{it} + \beta_2 UNIVGAP_{it} + \beta_3 YDPR_{it} + \beta_4 LIFEXP_{it} + \beta_5 WAB_{it} + \beta_6 UR_{it} + \beta_7 IT_{it} + \beta_8 HHI_{it} + \beta_9 HHD_{it} + \mu_i + \lambda_t + u_{it} \quad (2)$$

$$HHS_{it} = \alpha + \beta_1 WGAP_{it} + \beta_2 UNIVGAP_{it} + \beta_3 YDPR_{it} + \beta_4 WAB_{it} + \beta_5 UR_{it} + \beta_6 SSE_{it} + \beta_7 IT_{it} + \beta_8 HHI_{it} + \beta_9 HHD_{it} + \beta_{10} PANDEMI_{it} + \mu_i + u_{it} \quad (3)$$

Tablo 3 ve Tablo 4'te her bir değişkenin katsayıları ile bunların istatistiki anlamlılık düzeyleri raporlanmış, standart hatalar ise parantez içinde belirtilmiştir. Tahmin sonuçları incelendiğinde; kadınların doğumdaki ortalama yaşı (WAB) değişkeninin, hanehalkı tasarrufları üzerinde negatif ve istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, ileri yaşta doğum yapmanın, kadınların iş gücü piyasasından daha uzun süre uzak kalmalarına neden olabileceği ve bunun da hane gelirine katkısı azaltarak tasarruf düzeylerini olumsuz etkileyebileceği ihtimalini düşündürmektedir. Öte yandan, genç bağımlılık oranı (YDPR) da her iki modelde negatif ve anlamlı bir etki sergilemektedir. Bu durum, bakıma muhtaç genç birey sayısındaki artışın, hane kaynaklarının daha fazla tüketime yönelmesine yol açabileceği ve bunun da tasarrufları azaltabileceği şeklinde yorumlanabilir.

LIFEXP değişkeni, pandemi kukla değişkeninin içerildiği ikinci tasarruf modelinde yaşam döngüsü hipoteziyle uyumlu olarak pozitif ve anlamlı bir ilişki sergilemektedir (Tablo 4). Ancak aynı değişkenin, birim sabit etkilerinin içerildiği ilk modelin kümelenmiş standart hatalar ile tahmininde istatistiksel olarak anlamlılığını yitirdiği gözlenmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Hanehalkı Tasarruflarının Belirleyicileri: Birim ve Zaman Etkili Sabit Etkiler Panel Veri Regresyon Tahmin Sonuçları

(Bağımlı değişken) HHS	(1)	Dirençli Kümelenmiş Standart Hatalar ile
WGAP	0,239*** (0,060)	0,239** (0,105)
UNIVGAP	-0,358** (0,142)	-0,358* (0,207)
WAB	-2,440*** (0,554)	-2,440** (1,109)
YDPR	-0,313*** (0,074)	-0,313** (0,140)
LIFEXP	1,014*** (0,270)	1,014 (0,623)
UR	0,197*** (0,066)	0,197 (0,121)
IT	-0,135 (0,096)	-0,135 (0,146)
HHI	0,039 (0,050)	0,039 (0,050)
HHD	-0,035*** (0,009)	-0,035** (0,013)
SABİT	6,531 (20,361)	6,531 (53,818)
N	448	448
R ²	0,54	0,54
F-istatistiği	F(30, 388)=15,36	

Not: Standart hatalar parantez içinde verilmiştir. ***, **, ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 istatistiki anlamlılık seviyelerine işaret etmektedir.

Tablo 4. Hanehalkı Tasarruflarının Belirleyicileri: Pandemi Kukla Değişkeni ile Sabit Etkiler Panel Veri Regresyon Sonuçları

(Bağımlı değişken) HHS	(2)	Dirençli Kümelenmiş Standart Hatalar ile
WGAP	0,218*** (0,059)	0,218** (0,098)
UNIVGAP	-0,455*** (0,113)	-0,455* (0,239)
WAB	-2,442*** (0,510)	-2,442** (0,881)
YDPR	-0,301*** (0,073)	-0,301** (0,133)
LIFEXP	1,170*** (0,255)	1,170** (0,553)
UR	0,179*** (0,062)	0,179 (0,111)
IT	-0,131 (0,096)	-0,131 (0,134)
HHI	0,003 (0,043)	0,003 (0,047)
HHD	-0,036*** (0,008)	-0,036*** (0,012)
PANDEMİ	7,143*** (0,495)	7,143*** (0,816)
SABİT	-5,049 (17,292)	-5,049 (39,468)
N	448	448
R²	0,50	0,50
F-istatistiği	F(10, 408)=41,13	F(10, 29)=21,51

Not: Standart hatalar parantez içinde verilmiştir. ***, **, ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 istatistiki anlamlılık seviyelerine işaret etmektedir.

Kadın ve erkek arasındaki ücret farkını temsil eden WGAP değişkeninin pozitif katsayısı ise dikkat çekmektedir. Her iki tasarruf modelinde de istatistiki olarak anlamlıdır. Kümelenmiş standart hatalar ile analizler tekrarlandığında söz konusu değişkenin anlamlılık derecesi %1'den %5'e gerilemektedir. Bu sonuç, kadınların gelir düzeyinin artmasıyla birlikte, hanedeki bakım odaklı harcamaların - örneğin beslenme, eğitim ve sağlık gibi kalemlerde - artabileceğine işaret ediyor olabilir (Duflo, 2003; Hoddinot ve Haddad, 1995; Phibbs ve Burton, 1998). Bu tür harcamalardaki artış, literatürde yer alan bazı çalışmalarla uyumlu olarak hane gelirindeki yükselişe rağmen tasarruf oranlarının düşmesine neden olabilecek bir etki yaratabilir. Tablo 3 ve Tablo 4'te yer alan regresyon sonuçlarında WGAP değişkeninin işareti ve istatistiki anlamlılığı açısından bir fark oluşmamıştır. Pandemi kukla değişkeninin dahil edildiği modelde de cinsiyete dayalı ücret eşitsizliğinin hanehalkı tasarrufları üzerindeki etkisinin pozitif ve %5 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır.

Gelir ile eğitim düzeyi arasındaki güçlü ilişki dikkate alındığında, yükseköğretime erişimdeki cinsiyet farkının azalmasıyla, kadınların iş gücüne katılımının ve dolayısıyla gelir düzeylerinin artması beklenmektedir. Dolayısıyla hanehalkının tasarrufları da olumlu yönde etkilenecektir. Bu varsayımın tutarlı şekilde, UNIVGAP değişkeninin katsayısı negatiftir ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kümelenmiş standart hatalar ile analizler tekrarlandığında UNIVGAP değişkeninin istatistiki anlamlılık düzeyi %10'a düşmüştür. İstatistiki olarak sınırda bir anlamlılık düzeyine sahiptir.

Öte yandan, hanehalkı borçluluğu (HHD) beklendiği üzere tasarruf üzerinde negatif bir etki göstermekte olup, bu ilişki istatistiki olarak her iki modelde de anlamlıdır. Buna karşılık, harcanabilir gelirdeki artış oranı her iki modelde de tasarruflar üzerinde anlamlı bir etki ortaya koymamaktadır.

İşsizlik oranı (UR) ile tasarruf oranı arasında her iki hanehalkı tasarruf modelinde de pozitif ve anlamlı bir ilişki gözlemlenmekteyse de kümelenmiş standart hatalar ile tahminler tekrar edildiğinde işsizlik oranının pozitif etkisi istatistiki olarak anlamsız hale gelmektedir. Bu sonuç, belirsiz gelir koşullarında bireylerin ihtiyati tasarrufa yönelme davranışını belirsiz hale getirmektedir.

Hanehalkı büyüklüğüne göre ayarlanmış gelir vergisi oranını temsil eden (IT) değişkeninin katsayısı negatif olsa da her iki modelde de istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durum, yalnızca tek gelirli, evli ve çocuklu ailelere yönelik gelir vergisi indirimlerinin aileleri daha fazla çocuk sahibi olmaya teşvik edeceği ve buna bağlı olarak hanehalkı harcamalarının artarak tasarruf oranlarını düşüreceği yönündeki hipotezi desteklememektedir. Oysa Hunt vd.'nin (2021) çalışmasında, OECD ülkelerinde hanehalkı büyüklüğüne göre belirlenen gelir vergisinin tasarruflar üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Pandemi kukla değişkeninin hanehalkı tasarrufları üzerindeki etkisi hem güçlü hem de istatistiksel olarak oldukça anlamlıdır. Bu sonuç pandeminin yarattığı belirsizlik (ihtiyat güdüsüyle) ve harcamalardaki azalmanın da (zorunlu tasarruf) etkisiyle hanehalkı tasarruf oranını artırdığına işaret etmektedir. Pandeminin hanehalkı tasarruf davranışı üzerinde ciddi bir kırılma yarattığı söylenebilir.

6. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, 2000-2022 dönemine ait 30 OECD ülkesinden oluşan panel veri seti kullanılarak, hanehalkı tasarruflarını etkileyen faktörler çok boyutlu bir çerçevede analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, hanehalkı tasarruflarını belirleyen dinamiklerin yalnızca geleneksel ekonomik değişkenlerle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda kadınların işgücüne katılımını ve gelirini etkileyen cinsiyet eşitsizliği ile ilişkili sosyo-ekonomik ve demografik faktörlerin de önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır. Ancak, makro düzeydeki verilerle hanehalkı tasarruf davranışlarındaki heterojenliği açıklamak, hanehalkı kararlarının pek çok önemli yönünün yansıtılmasını güçleştirmektedir; bu tür veriler bireysel karar alma süreçlerinin bir çok yönünü kapsamaktan uzaktır. Ayrıca, veri setinde yer alan bazı değişkenler için 2000 yılı öncesine ait verilere ulaşılamamış olması, analiz döneminin 2000-2022 yıllarıyla sınırlandırılmasına neden olmuştur. Öte yandan, 38 OECD ülkesinden sekizinin veri eksikliği nedeniyle çalışmaya dahil edilememesi, elde edilen regresyon sonuçlarının sınırlılıklarının dikkate alınarak yorumlanmasını gerekli kılmaktadır.

Analiz sonuçları, kadın ve erkek arasında yükseköğrenim görme farkındaki azalmanın hanehalkı tasarruf oranlarını artırdığını göstermektedir. Bu sonuç, kadınların eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte işgücüne daha fazla katılım sağlaması ve dolayısıyla hane gelirinin artmasıyla ilişkilendirilebilir. Ayrıca, eğitim düzeyindeki artışın finansal okuryazarlığı geliştirerek daha bilinçli tasarruf davranışlarına zemin hazırladığı sonucuna ulaşılabilir. Bu bağlamda, eğitimde cinsiyet eşitliğini hedefleyen politikaların uzun vadede hanehalkı tasarruflarını destekleyici etkiler doğurabileceği sonucuna ulaşılabilir.

Buna karşılık, cinsiyete dayalı ücret eşitsizliğinin hanehalkı tasarruf oranı üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olması, beklenilenin aksi bir bulgu niteliği taşımaktadır. Bu durum, kadınların gelir düzeyinin erkeklerin gelirine yaklaşması durumunda hanehalkı tasarruf oranlarının düştüğüne işaret etmektedir. Söz konusu bulgu, özellikle çift gelirli hanelerde artan toplam gelirle birlikte tüketim eğilimlerinin de yükseldiğini ortaya koyan araştırmaların bulgularıyla açıklanabilir (Duflo, 2003; Hoddinot ve Haddad, 1995; Phipps ve Burton, 1998). Bu çerçevede, kadınların ekonomik olarak güçlenmesi, hanehalkı harcamalarında - özellikle çocuklara ve haneye yönelik kalemlerde - artışa neden olarak, tasarrufları azaltıcı bir etki yaratabilir (Phipps ve Burton, 1998).

Diğer yandan, kadın ve erkek arasındaki gelir farkı arttıkça hanehalkı tasarruflarının artması, ihtiyati tasarruf yaklaşımı ile de açıklanabilir. Bu yaklaşıma göre, gelir eşitsizliğinin artması kadının ekonomik güvencesini zayıflatmakta; bu durum ise hanehalkını gelecekteki belirsizliklere karşı daha fazla tasarruf

yapmaya yönlendirmektedir. Özellikle kadınların gelir düzeylerinin düşük ve gelir kaynaklarının dalgalanmaya açık olduğu toplumlarda, bu kırılganlık ihtiyati motivasyonları güçlendirerek tasarruf oranlarını yükseltebilir.

Ayrıca, cinsiyete dayalı ücret eşitsizliğinin yüksek olduğu toplumlarda kadınların hane içi pazarlık gücünün de zayıf olması beklenmektedir. Bu durumda, kadınların finansal karar alma süreçlerine katılımı sınırlanmakta karar mekanizmasının erkekler lehine işlemesiyle, erkek gelirinin daha büyük bölümü sistematik ve hedef odaklı tasarruflara (örneğin konut edinimi, emeklilik planlaması, çocukların eğitimi) yönlendirilebilmektedir. Hane içi geleneksel rol dağılımı nedeniyle, tüketim harcamalarının özellikle kadınların gelirin daha duyarlı olduğu durumlarda (Lundberg vd., 1997), erkek gelirinin baskın olduğu hanelerde tasarruf eğiliminin daha yüksek olması olasıdır. Bu bağlamda, kadınların finansal güçsüzlüğü hem tasarruf kararlarından dışlanmalarına hem de tüketim üzerindeki etkilerinin sınırlanmasına yol açmakta; böylece, hane tüketiminin kısıtlanması üzerinden tasarruf düzeyi yükselmektedir.

Kadınların tasarruf davranışlarını şekillendiren etkenler genellikle çift yönlüdür: bir yandan hane içi bakım yükümlülüklerinden doğan cari harcamalar, diğer yandan ise ekonomik kırılganlığa karşı duyarlılık, farklı yönlerde etki yaratabilmektedir. Bu çelişkili dinamikler, cinsiyete dayalı eşitsizliğin yüksek olduğu toplumlarda tasarruf oranlarının beklenmedik şekilde artmasına yol açabilir. Çünkü kadınların ekonomik güçsüzlüğü, hane içi karar alma süreçlerinin erkekler tarafından domine edilmesine ve buna bağlı olarak tasarrufların farklı biçimlerde şekillenmesine neden olabilmektedir. Sonuç olarak, cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği ile tasarruf oranları arasındaki bu pozitif yönlü ilişki, daha kapsamlı ve derinlemesine ampirik araştırmalarla incelenmeyi gerektirmektedir.

Çalışmada kadınların işgücüne katılımını etkileyen yapısal değişkenlerin (kadının ilk doğum anındaki ortalama yaşı, genç bağımlılık oranı) hanehalkı tasarrufları üzerinde beklediği gibi negatif ve istatistiki olarak anlamlı etkiler yarattığı görülmektedir. Kadınların doğumdaki yaş ortalamalarının yükselmesi doğurganlığın ertelenmesi anlamına gelmekte ve bu durum hanehalkı tasarruf davranışını çeşitli mekanizmalar aracılığıyla etkileyebilmektedir. Öncelikle yaşam döngüsü hipotezine göre (Modigliani ve Brumberg 1954) bireyler gelirlerini yaşam boyunca tüketimlerini dengelemek için optimize etmeye çalışırlar. Bu bağlamda çocuk sahibi olmanın ertelenmesi, çocuklarla ilgili harcamaların ileri yaşlara ötelenmesine neden olur. Bu durum hanelerin genç ve orta yaşlarda daha az tasarruf etmesine yol açabilir. Dolayısıyla ortalama doğum yaşının yükselmesi kısa ve orta vadede çocuk odaklı tasarruf davranışlarının zayıflamasına sebebiyet verebilir. Ayrıca doğurganlığın gecikmesi, aile kurma ve konut edinimi gibi önemli ekonomik kararların da ertelenmesine neden olur. Bu tür kararların ertelenmesi, tasarrufların planlı biçimde artırılması yerine, ertelenen harcamalara hazırlık için kısa vadeli tüketimin öncelik kazanmasına neden olabilir. Bir diğer olası açıklama ise kadınların işgücü katılımı ile ilgilidir. Kadınların daha geç yaşta doğum yapması, kariyer planlamalarını ve gelir dinamiklerini etkileyebilmektedir. Bu durum hanehalkı gelirinin dalgalanmasına ve uzun vadeli tasarruf eğilimlerinin azalmasına yol açabilir.

Genç bağımlılık oranı da benzer şekilde tasarruf oranlarını olumsuz etkilemektedir. Genç bağımlılık oranının yüksek olduğu toplumlarda çalışan nüfusun bakmakla yükümlü olduğu nüfus artar. Bu da hanehalkının tüketim baskısını artırırken tasarruf etme kapasitesini azaltır. Sonuç olarak genç nüfusa yapılan harcamalar (eğitim, bakım, sağlık vb.) mevcut gelirden tasarrufa ayrılan payı azaltır. Diğer bir açıklama ise kadının işgücüne katılımının sınırlanma olabilir. Genç bağımlılık oranının yüksek olduğu toplumlarda, çocuk bakımına yönelik ihtiyaç artmakta ve bu durum kadınların işgücüne katılımını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Kadınların istihdamdan çekilmesi ise hanehalkının toplam gelir düzeyini azaltarak tasarruf kapasitesini azaltabilmektedir. Bu mekanizma kadının hane içindeki bakım sorumluluğu ile daha iyi açıklanabilir. Genç nüfus oranı arttıkça hane içi bakım yükü de artmaktadır. Literatüre göre bakım yükünün büyük bölümü kadınlar tarafından üstlenilmektedir. Uygun ve erişilebilir çocuk bakım hizmetlerinin sınırlı olduğu ülkelerde kadınların işgücü piyasalarından ayrılma olasılığı artar. Bu durum, hane gelirini azaltarak tasarrufların düşmesine yol açabilir. Kadının hane içindeki bakım yükünün artmasıyla ortaya çıkan bu sonuç, toplumsal cinsiyet rollerinin ekonomik etkilerini daha iyi anlamayı gerektirmektedir.

Öte yandan, Covid-19 pandemisinin tasarruflar üzerinde pozitif ve oldukça anlamlı bir etkisinin bulunması, belirsizlik koşullarında bireylerin tasarruf yapma eğilimlerinin arttığını ve bu durumun ihtiyati tasarruf hipotezini desteklediğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, hanehalkı tasarruflarını belirleyen etkenlerin oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir yapı arz ettiği söylenebilir. Bu doğrultuda, cinsiyet eşitliğini destekleyen sosyal politikaların, kadınların gelir artışlarının sürdürülebilir tasarruflara dönüşmesini sağlayacak şekilde tasarlanması büyük önem taşımaktadır. Özellikle eğitimde ve işgücüne katılımı cinsiyet farklarının azaltılması, uzun vadede hanehalkı tasarruflarını destekleyici bir unsur olacaktır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kültürel temellerine daha fazla odaklanan karşılaştırmalı çalışmalar, ülkeler arası farklılıkların daha derinlikli analizine katkı sağlayacaktır. Kültürel normlar, toplumsal cinsiyet rolleri ve değerler sisteminin ekonomik davranışlar üzerindeki etkisi, nicel analizlerle desteklendiğinde çok yönlü değerlendirmelere zemin hazırlayabilir. Ayrıca, ülkelerin hanehalkı düzeyinde daha kapsamlı, güvenilir ve sürekli veri üretimini teşvik etmeleri, gelecekte yapılacak çalışmalar için daha sağlam ampirik temeller oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Beyan ve Açıklamalar (Declarations and Disclosures)

Yazarların Etik Sorumlulukları (Ethical Responsibilities of Authors): Bu çalışmanın yazarı, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduğunu kabul etmektedir.

Çıkar Çatışması (Conflicts of Interest): Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansal Destek (Funding): Yazar, çalışmanın hazırlanması ve/veya yayınlanması sürecinde herhangi bir finansal destek almamıştır.

Yazar Katkı Oranı (Author Contributions): Yazar; kavramlaştırma ve çalışma dizaynı, verilerin toplanması, verilerin analizi ve sonuçların yorumlanması, çalışmanın ilk/taslak halinin yazılması, çalışmanın gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi/düzeltilmesi aşamalarından tek başına sorumlu olduğunu beyan etmektedir.

İntihal Denetimi (Plagiarism Checking): Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir.

Kaynaklar

- Abdelkhalek, T., Arestoff, F., de Freitas, N. E. M., & Mage, S. (2010). A microeconomic analysis of household savings determinants in Morocco. *African Review of Money Finance and Banking*, 7-27. <http://www.jstor.org/stable/41803204>
- Agarwal, B. (1997). Bargaining and gender relations: Within and beyond the household. *Feminist Economics*, 3(1), 1-51.
- Agunsoye, A., Monne, J., Rutterford, J., & Sotiropoulos, D. P. (2022). How gender, marital status, and gender norms affect savings goals. *Kyklos*, 75(2), 157-183. <https://doi.org/10.1111/kykl.12294>
- Ameriks, J., & Zeldes, S. P. (2004). How do household portfolio shares vary with age? Working Paper, Columbia University. https://business.columbia.edu/sites/default/files-efs/imce-uploads/szeldes/pdfs/Ameriks_Zeldes_age_Sept_2004d.pdf (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2024).
- Ando, A., & Modigliani, F. (1963). The 'life-cycle' hypothesis of saving: Aggregate implication and tests. *American Economic Review*, 53, 55-84.
- Athukorala, P., & Sen, K. (2004). The determinants of private saving in India. *World Development*, 32(3), 491-503. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2003.07.008>
- Athukorala, P., & Tsai, P. (2003). Determinants of household saving in Taiwan: Growth, demography and public policy. *Journal of Development Studies*, 39(5), 65-88. <https://doi.org/10.1080/00220380412331333149>
- Ayvaz Kızılgöl, Ö., & İpek, E. (2019). Türkiye’de hanehalkı tasarruf davranışının analizi. *İzmir İktisat Dergisi*, 34(3), 331-344. <https://doi.org/10.24988/ije.2019343816>
- Baiardi, D., Magnani, M., & Menegatti, M. (2020). The theory of precautionary saving: An overview of recent developments. *Review of Economics of the Household*, 18, 513-542. <https://doi.org/10.1007/s11150-019-09460-3>

- Banks, J., Blundell, R., & Tanner, S. (1998). Is there a retirement-savings puzzle? *American Economic Review*, 88(4), 769-788.
- Barro, R. J. (1974). Are government bonds net wealth? *Journal of Political Economy*, 82(6), 1095-1117. <https://doi.org/10.1086/260266>
- Becker, G. (1964). *Human Capital: A theoretical and empirical analysis with special reference to education*. Columbia University Press.
- Beckmann, E., Hake, M., & Urvova, J. (2013). Determinants of households' savings in Central, Eastern and Southeastern Europe. *Focus on European Economic Integration*, Q3, 8-29.
- Bertrand, M., Kamenica, E., & Pan, J. (2015). Gender identity and relative income within households. *The Quarterly Journal of Economics*, 130(2), 571-614. <https://doi.org/10.1093/qje/qjv001>
- Bill & Melinda Gates Foundation. (2018). Gender equality Lexicon. <https://www.gatesgenderequalitytoolbox.org/definitions-concepts/gender-equality-lexicon/> (Erişim Tarihi: 24 Kasım, 2024)
- Blau, F. D., & Kahn, L. M. (2000). Gender differences in pay. *Journal of Economic Perspectives*, 14(4), 75-99. <https://doi.org/10.1257/jep.14.4.75>
- Blau, F. D., & Kahn, L. M. (2017). The gender wage gap: Extent, trends, and explanations. *Journal of Economic Literature*, 55(3), 789-865.
- Borowski, J., & Jaworski, K. (2023). Economic and behavioral determinants of forced household savings during the COVID-19 pandemic. *Empirica*, 50, 237-253. <https://doi.org/10.1007/s10663-022-09563-8>
- Browning, M. (2000). The saving behavior of a two-person household. *Scandinavian Journal of Economics*, 102(2), 235-251.
- Burjorjee, D., El-Zoghbi, M., & Lis Meyers, L. (2017). Social norms change for women's financial inclusion. Brief. Washington D.C.: CGAP. <https://www.cgap.org/research/publication/social-norms-change-womens-financial-inclusion> (Erişim Tarihi: 8 Ağustos 2024).
- Carr, P. B., & Steele, C. M. (2010). Stereotype threat affects financial decision making. *Psychological Science*, 21(10), 1411-1416. <https://doi.org/10.1177/0956797610384146>
- Carroll, C. D., & Samwick, A. (1997). The nature of precautionary wealth. *Journal of Monetary Economics*, 40(1), 41-71. [https://doi.org/10.1016/S0304-3932\(97\)00036-6](https://doi.org/10.1016/S0304-3932(97)00036-6)
- Ceritoğlu, E., & Eren, D. (2014). The effect of demographic and social changes in household savings in Turkey. *Central Bank Review*, 14(3), 15-33.
- Charness, G., & Gneezy, U. (2012). Strong evidence for gender differences in risk taking. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 83(1), 50-58. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2011.06.007>
- Chen, B. Y., Mazzocco, M., & Szemely, B. (2019). Explaining the decline of the U.S. saving rate: The role of health expenditure. *International Economic Review*, 60(4), 1823-1859. <https://doi.org/10.1111/iere.12405>
- Chun, H., & Lee, I. (2001). Why do married men earn more: Productivity or marriage selection? *Economic Inquiry*, 39(2), 307-319. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2001.tb00068.x>
- Cookson, T. P., Fuentes, L., Kuss, M. K., & Bitterly, J. (2023). Social norms, gender and development: A review of research and practice. UN-Women Discussion Paper Series No. 42. New York: UN-Women.
- Correll, S. J., Benard, S., & Paik, I. (2007). Getting a job: Is there a motherhood penalty? *American Journal of Sociology*, 112(5), 1297-1338.
- Croson, R., & Gneezy, U. (2009). Gender differences in preferences. *Journal of Economic Literature*, 47(2), 448-474.
- Çebi-Karaaslan, K., Oktay, E., & Alkan, Ö. (2022). Determinants of household saving behaviour in Turkey. *Sosyoekonomi*, 30(51), 71-90. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2022.01.04>
- D'Acunto, F., Malmendier, U., & Weber, M. (2020). Gender roles and the gender expectations gap (No. w26837). *LawFin Working Paper, No 16*. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3797091>
- De Nardi, M., French, E., & Jones, J. B. (2015). Savings after retirement: A survey (No. W21268). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w21268>
- Denizer, C., Wolf, H., & Ying, Y. (2002). Household savings in the transition. *Journal of Comparative Economics*, 30(3), 463-475.
- Duflo, E. (2003). Grandmothers and granddaughters: Old age pension and intra-household allocation in South Africa. *World Bank Economic Review*, 17, 1-25.

- Dynan, K., Skinner, J., & Zeldes, S. (2002). The importance of bequests and life-cycle saving in capital accumulation: A new answer. *The American Economic Review*, 274-278.
- Ekiz-Gökmen, Ç., & Gökovalı, U. (2016). Hane içine gizlenen kadın yoksulluğu: Muğla-Mardin örneği. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 43(1), 157-190.
- Feldstein, M. S. (1980). International differences in social security and saving. *Journal of Public Economics*, 14(2), 225-244.
- Frankenberg, E., & Thomas, D. (2003). Measuring power. A.R. Quisumbing (Ed.), *Household decisions, gender and development: A synthesis of recent research* (pp. 29-36). The International Food Policy Research Institute.
- Fredriksson, C., & Staal, K. (2021). Determinants of household savings: A cross-country analysis. *International Advances in Economic Research*, 27, 257-272. <https://doi.org/10.1007/s11294-022-09842-x>
- Friedman, M. (1957). *A theory of the consumption function*. Princeton University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctv39x7zh> (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2024).
- Gokhale, J., Kotlikoff, L. J., & Sabelhaus, J. (1996). Understanding the postwar decline in U.S. saving: A cohort analysis. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1, 315-407.
- Grace, D., Weaven, S., & Ross, M. (2010). Consumer retirement planning: An exploratory study of gender differences. *Qualitative Market Research: An International Journal*, 13(2), 174-188.
- Hamarat, B., & Özen, E. (2015). Türkiye’de tasarruf tercihlerini etkileyen değişkenlerin kanonik korelasyon analizi ile belirlenmesi. *Journal of Life Economics*, 3, 47-74.
- Harrigan, F. (1996). Saving transitions in Southeast Asia. Asian Development Bank, Manila. <https://www.adb.org/publications/saving-transitions-southeast-asia> (Erişim Tarihi: 20 Şubat 2025).
- Harris, M. H., Loundes, J., & Webster, E. (2002). Determinants of household saving in Australia. *Economic Record*, 78(241), 129-247. <https://doi.org/10.1111/1475-4932.00024>
- Hoddinott, J., & Haddad, L. (1995). Does female income share influence household expenditures? Evidence from Cote D'Ivoire. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 57(1), 77-96. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0084.1995.tb00028.x>
- Hubbard, R. G., Skinner, J., & Zeldes, S. (1995). Precautionary saving and social insurance. *Journal of Political Economy*, 103(2), 360-399. <https://doi.org/10.1086/261987>
- Hunt, E., Jeon, H., & Lee, S. (2021). Determinants of household savings: An empirical evidence from the OECD member countries. *Business and Economic Research*, 11(2). <https://doi.org/10.5296/ber.v11i2.18369>
- Jianakoplos, N. A., & Bernasek, A. (1998). Are women more risk averse? *Economic Inquiry*, 36(4), 620-630.
- Joo, S., & Grable, J. E. (2000). A retirement investment and saving decision model: Influencing factors and outcomes. *Consumer Interest Annual*, 46, 43-48.
- Joseph, M. (2013). Gender, entrepreneurial subjectivity, and pathologies of personal finance. *Social Politics*, 20(2), 242-273.
- Kakwani, N., & Son, H. H. (2006). Women’s earning power and wellbeing. UNDP, International Poverty Centre, 19. <http://www.ipc-undp.org/pub/IPCOnePager19.pdf> (Erişim Tarihi: 20 Şubat 2025).
- Ke, D. (2018). Cross-country differences in household stock market participation: The role of gender norms. *AEA Papers and Proceedings*, 108, 159-162. <https://doi.org/10.1257/pandp.20181097>
- Ke, D. (2021). Who Wears the Pants? Gender identity norms and intrahousehold financial decision-making. *The Journal of Finance*, 76(3), 1389-1425. <https://doi.org/10.1111/jofi.13002>
- Kennickell, A., & Lusardi, A. (2004). Disentangling the importance of the precautionary saving mode. *National Bureau of Economic Research Working Paper*, No.10888. <https://doi.org/10.3386/w10888>
- Kim, M. H. (2010). The determinants of personal saving in the U.S. *The Journal of Applied Business Research*, 26(5), 35-44. <https://doi.org/10.19030/jabr.v26i5.317>
- Kleven, H., Landais, C., & Sjøgaard, J. E. (2019). Children and gender inequality: Evidence from Denmark. *American Economic Journal: Applied Economics*, 11(4), 181-209.
- Koskela, E., & Virén, M. (1983). Social security and household saving in an international cross section. *American Economic Review*, 73(1), 212-217.
- Kotlikoff, L. J. (1988). Intergenerational transfers and savings. *The Journal of Economic Perspectives*, 2(2), 41-58.
- Leland, H. (1968). Saving and uncertainty: The precautionary demand for saving. *Quarterly Journal of Economics*, 82, 465-473. <https://doi.org/10.2307/1879518>

- Liberda, B. (1999). Household saving in Poland. *CASE-Center for Social and Economic Research Paper No. 187*.
- Lundberg, S., & Pollak, R. A. (1993). Separate spheres bargaining and the marriage market. *Journal of Political Economy*, 10, 987-1010.
- Lundberg, S., & Pollak, R. A., Wales, T. J. (1997). Do husbands and wives pool their resources? Evidence from the United Kingdom child benefit. *The Journal of Human Resources*, 32(3), 463-480.
- Lundberg, S., & Ward-Batts, J. (2000). Saving for retirement: Household bargaining and household net worth. University of Michigan Retirement Research Center. <https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/50616/wp004.pdf?sequence=1> (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2025).
- Lusardi, A. (1997). Precautionary saving and subjective earnings variance. *Economics Letters*, 57, 319-326. [https://doi.org/10.1016/S0165-1765\(97\)00239-5](https://doi.org/10.1016/S0165-1765(97)00239-5)
- Lusardi, A. (1998). On the importance of the precautionary saving motive. *American Economic Review Papers and Proceedings*, 88, 449-453.
- Lyons, A., Neelakantan, U., & Scherpf, E. (2008). Gender and marital differences in wealth and investment decisions. *Journal of Personal Finance*, 6(4), 57-76.
- Magnani, M. (2017). A new interpretation of the condition for precautionary saving in the presence of an interest-rate risk. *Journal of Economics*, 120(1), 79-87. <https://doi.org/10.1007/s00712-016-0496-2>
- Masson, P. R., Bayoumi, T., & Samiei, H. (1998). International evidence on the determinants of private saving. *The World Bank Economic Review*, 12(3), 483-501. <https://doi.org/10.1093/wber/12.3.483>
- McMunn, A., Bird, L., Webb, E., & Sacker, A. (2020). Gender divisions of paid and unpaid work in contemporary UK couples. *Work, Employment and Society*, 34(2), 155-173.
- Menegatti, M. (2007). A new interpretation for the precautionary saving motive: A note. *Journal of Economics*, 92, 275-280. <https://doi.org/10.1007/s00712-007-0279-x>
- Modigliani, F. (2005). *The collected papers of Franco Modigliani* (Edition 1, Volume 6, Number 0262134543). MIT Press.
- Modigliani, F., & Brumberg R. (1954). Utility analysis and the consumption function: An interpretation of cross-section Data. K. K. Kurihara (Ed.), *Post-keynesian economics* (pp. 388-436). Rutgers University Press.
- Montag, J. (2015). What drives the gender gap? An analysis using sexual orientation. *Kyklos*, 68(4), 577-608. <https://doi.org/10.1111/kykl.12095>
- Mulligan, R. F. (2014). The central fallacy of Keynesian economics. *Quarterly Journal of Austrian Economics*, 17(3), 338-364.
- Neelakantan, U. (2010). Estimation and impact of gender differences in risk tolerance. *Economic Inquiry*, 48(1), 228-233. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2009.00251.x>
- Neelakantan, U., & Chang, Y. (2010). Gender differences in wealth at retirement. *The American Economic Review*, 100(2), 362-367.
- Nocetti, D. C., & Smith, W. T. (2011). Precautionary saving and endogenous labor supply with and without intertemporal expected utility. *Journal of Money, Credit and Banking*, 43, 1475-1504. <https://doi.org/10.1111/j.1538-4616.2011.00432.x>
- Noone, J., Alpass, F., & Stephens, C. (2010). Do men and women differ in their retirement planning? Testing a theoretical model of gendered pathways to retirement preparation. *Research on Aging*, 32(6), 715-738.
- OECD. (2024a). <https://data.oecd.org/hha/household-savings.htm> (Erişim tarihi: 13 Kasım 2024).
- OECD. (2024b). <https://www.oecd.org/en/data/indicators/gender-wage-gap.html> (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).
- OECD. (2024c). <https://www.oecd.org/en/data/indicators/population-with-tertiary-education.html> (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).
- OECD. (2024d). <https://www.oecd.org/en/data/datasets/oecd-family-database.html> (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).
- OECD. (2024e). <https://www.oecd.org/en/data/datasets/oecd-family-database.html> (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).
- OECD. (2024f). <https://www.oecd.org/en/data/indicators/life-expectancy-at-birth.html> (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).
- OECD. (2024g). <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>. Erişim tarihi: (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).
- OECD. (2024h). <https://data-explorer.oecd.org/> (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).
- OECD. (2024i). <https://www.oecd.org/en/data/indicators/household-disposable-income.html>. (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).

- OECD. (2024j). <https://www.oecd.org/en/data/indicators/household-debt.html> (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2024).
- Ouliaris, S., & Rochon, C. (2018). The U.S. personal saving rate. *IMF Working Paper*, No. 18/128. <https://doi.org/10.5089/9781484357941.001>
- Ozcan, K. M., Gunay, A., & Ertac, S. (2003). Determinants of private savings behaviour in Turkey. *Applied Economics*, 35(12), 1405-1416. <https://doi.org/10.1080/0003684032000100373>
- Phipps, S. A., & Burton, P. S. (1998). What's mine is yours? The influence of male and female incomes on patterns of household expenditure. *Economica*, 65(260), 599-613.
- Pootrakool, K., Ariyaprachya, K., & Sodsrichai, T. (2005). Long-term saving in Thailand: Are we saving enough and what are the risks? Monetary Policy Group, Bank of Thailand.
- Portes, L. S. V., Atal, V., & Juárez-Torres, M. (2019). Women's empowerment: Aggregate effects on savings and wealth. Banco de México. <https://www.researchgate.net/profile/Vidya-Atal/publication/339492358> (Erişim Tarihi: 12 Ocak, 2025).
- Poterba, J. M. (1996). Personal saving behavior and retirement income modeling: A research assessment. E. A. Hanushek & N. L. Maritato (Eds.), *Assessing knowledge of retirement behavior*. National Academy Press.
- Poterba, J. M. (Ed.). (1994). International comparison of household saving. The University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226676289.001.0001>
- Poterba, J. M., & Wise, D. A. (1996). Individual financial decisions in retirement saving plan and the provision of resources for retirement. National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA. <https://doi.org/10.3386/w5762>
- Quisumbing, A. R. (2003). Power and resources within the household: Overview. A. R. Quisumbing (Ed.), *Household decisions, gender and development: A synthesis of recent research* (pp. 19-22). International Food Policy Research Institute, The Johns Hopkins University Press.
- Razzaque, M., & Ahsanuzzaman, A. (2009). Intrahousehold resource allocation and women's bargaining power: New evidence from Bangladesh. <http://ssrn.com/abstract=1550559> (Erişim Tarihi: 21.03.2015).
- Schmidt, L., & Sevak, P. (2006). Gender, marriage, and asset accumulation in the United States. *Feminist Economics*, 12(1-2), 139-166.
- Schultz, T. W. (1971). *Investment in human capital; The role of education and of research*. Free Press.
- Seguino, S., & Floro, M. S. (2003). Does gender have any effect on aggregate saving? An empirical analysis. *International Review of Applied Economics*, 17(2). <https://doi.org/10.1080/0269217032000064026>
- Staal, K. (2023). Household savings and negative interest rates. *International Advances in Economic Research*, 29, 1-13. <https://doi.org/10.1007/s11294-023-09870-1>
- Swasdpeera, P., & Pandey, I. M. (2012). Determinants of personal saving: A study of salaried individuals in Thailand. *Afro-Asian Journal of Finance and Accounting*, 3(1), 34-68. <https://doi.org/10.1504/AJFA.2012.046347>
- Şengür, M., & Taban, S. (2016). Türkiye'de hanehalkı tasarruflarının gelir dışındaki belirleyicileri. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 29-53.
- Şenol, S. (2018). *The impact of borrowing on household saving behavior the case of Turkey 2003-2012* (Yayınlanmamış doktora tezi). Kadir Has Üniversitesi.
- Yerdelen-Tatoğlu, F. (2021). *Panel veri ekonometrisi: Stata uygulamalı* (6. Baskı). Beta Yayınları.
- Zengin, S., Yüksel, S., & Kartal, M.T. (2018). Türkiye'deki düşük hanehalkı tasarrufuna neden olan faktörlerin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Journal of Yaşar University*, 13(49), 86-100.
- Zhang, Y., Lu, X., & Zhong, Q. (2022). Pandemic, precautionary saving, and household portfolio choice: Evidence from China. *Emerging Markets Finance and Trade*, 58(15), 4338-4349. <https://doi.org/10.1080/1540496X.2022.2069489>
- Zhang, Y., Lu, X., Yin, H. & Zhao, R. (2023). Pandemic, risk-adaptation and household saving: Evidence from China. *China Finance Review International*, 13(3), 509-533. <https://doi.org/10.1108/CFRI-04-2021-0077>

Ekler

Tablo 1A. Örneklemde Yer Alan Ülkeler

Avustralya	Yunanistan	Hollanda
Avusturya	Macaristan	Norveç
Belçika	İrlanda	Polonya
Kanada	İtalya	Portekiz
Çekya	Japonya	Slovak Cumhuriyeti
Danimarka	Güney Kore	İspanya
Estonya	Letonya	İsveç
Finlandiya	Litvanya	İsviçre
Fransa	Lüksemburg	Birleşik Krallık
Almanya	Meksika	Amerika Birleşik Devletleri

Not: OECD veri tabanında Türkiye, İzlanda, İsrail ve Slovenya'nın hanehalkı tasarruf verileri bulunmadığından; Kosta Rika ve Kolombiya'nın hanehalkı harcanabilir gelir ve hanehalkı borcu verileri yetersiz olduğundan; Yeni Zelanda ve Şili ise cinsiyet temelli yükseköğretim verilerindeki eksiklik nedeniyle analiz dışı bırakılmıştır.